

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева, Факултет по науки за образованието и изкуствата, СУ Св. Климент Охридски
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология, Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология”

Автор: Елени Димитриос Вамвака
Тема: Превенция на училищния тормоз. Техника за управление на конфликти при ученици от 1 до 6 клас в Р. Гърция
Научен ръководител: доц. д. н. Стоил Мавродиев

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № 2797 от 21.12.2022 г. съм определена за член на научното жури по процедура за защита на дисертационен труд на тема „Превенция на училищния тормоз. Техника за управление на конфликти при ученици от 1 до 6 клас в Р. Гърция“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Педагогическа и възрастова психология, професионално направление: 3.2. Психология, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки“. Автор на дисертационния труд е Елени Димитриос Вамвака, редовен докторант в катедра „Психология“ при Философски факултет с научен ръководител доц. д. н. Стоил Мавродиев.

Представеният от Елени Димитриос Вамвака комплект материали е в съответствие с изискванията. Елени Димитриос Вамвака работи като учител в начален образователен етап. Завършила е бакалавърската програма по Предучилищна и Начална Училищна Педагогика и магистърски програми по Логопедия и Специална Педагогика за деца и възрастни в Софийски Университет ‘Св. Климент Охридски’.

2. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд е безспорно актуална. Насилието, тормозът и виктимизацията в училищна среда и подходът към превенция в рамките на общоучилищни действия добиват все по-сериозна подкрепа. Към това се е ориентирала и Елени Вамвака.

3. Познаване на проблема

Елени Вамвака прави прецизен аналитичен теоретичен обзор, в който представя добре подбрани и логически подредени изследвания, които очертават извеждането и разграничаването на подходите към изучаване на агресията – фрустрационната теория и теорията за социално учене. Докторантът коректно представя източници и дефиниции за агресия, насилие, тормоз и виктимизация, като демонстрира познания в областта. Тя прави изключително широк систематизиран преглед на изследвания от различни страни, в различни възрастови групи и по пол и очертава спецификите, свързани с училищата в Гърция и по-широката рамка на сигурна среда, от която насилието и тормозът са само част.

Елени Вамвака очертава и ефектите на кибертормоза, местата на най-често осъществяване на актове на насилие и тормоз и по-честите форми в зависимост от възрастта и характерните особености в начален образователен етап, създавайки специфични фокуси, засяга въпроса за мултикултурната среда и интеркултурното образование и обръща специално внимание на конфликтите и ефективното им управление. Следва да се отбележи и важният ракурс, който докторантът дава – за

сигурността и насилието спрямо учители, което е слабо дискутиран, но важен въпрос, както и проявите на насилие от учениците към учителите и възможните форми на насилие от учител към ученик, което още веднъж подчертава добрата ѝ осведоменост по темата.

Елени Вамвака прави обзор и на изследванията, които описват последствията от насилието и тормоза за всяка категория участващи ученици – извършители, обекти и важното място на немите свидетели. Коректно разграничава различните фактори, които оформят профилите на извършващите и обектите на тормоз, очертавайки рамка, която може да бъде използвана в образователни материали. Разграничение прави и по отношение на свидетелите и причините за невключването им в наблюдаваните прояви на насилие и тормоз. Извеждането на всички тези профили дава възможност от една страна за идентифициране и ориентиране в превенцията, а по отношение на корективната работа за правилно насочване на интервенциите. По отношение на себеусещането на учениците заслужава да се отбележи и познанието на Елени Вамвака за усещането на учениците, че трябва да се справят сами и оценката им, че включването на възрастен, особено родител, е неефективно и с това насочва към основния фокус – превенция и възможно най-ранна интервенция в случаи на прояви, която е важно да започне максимално рано. В тази връзка тя привежда примери за добри практики в предучилищна възраст с прилагане на адаптирани към възрастта и интересите на децата методи.

Сред множеството фактори, които Елени Вамвака групира на индивидуално, семейно и училищно ниво, тя обръща внимание на важния аспект не само на културата на училището, но и на мястото на последствията, които когато отсъстват създават усещане за безнаказаност, което рефлектира в повишаване на толерантността към насилие и има негативен разширяващ се ефект за възприемане на средата като несигурна. Елени Вамвака извежда и категорията ученици със специални образователни потребности във връзка с проявите на насилие и тормоз, семейните модели и родителския капацитет и необходимостта от ангажиране на родителите в процеса, както и осигуряването на работещи техники и обучения за учителите подготовката им.

Елени Вамвака е напълно запозната и съумява да представи по ясен и аргументиран начин, с коректни позовавания, рамката за превенция на насилието и посоката на добрите практики в областта. Важно е да се отбележи и запознатостта на докторанта с постановките на съвременния фокус върху общоучилищния подход и аспекта на превенция като интегративен модел за изграждане на сигурна училищна среда, която е възможна при изграждането на култура. В тази връзка Елени Вамвака обръща внимание на ролята и мястото на учителите и родителите и необходимостта от екипна работа, както и фокусиране върху спецификата на извършващите насилие и обектите на насилие и тормоз, към които са необходими индивидуализирани подходи за интегриране. Тя обръща внимание на необходимостта от специфична подкрепа както на извършителите, така и на обектите на насилие и тормоз, адресирайки факторите, които стоят в основата на поведението им. Посоката е изграждане на умения за асертивно поведение, в основата на което е разпознаването и знанията и уменията за реагиране. Всичко това показва, че Елени Вамвака в дълбочина познава темата, борави компетентно с научна литература и е компетентен експерт в областта.

4. Методика на изследването

Емпиричното изследване включва пилотиране на програма и засичане на данните на входа и изхода в експериментална и контролна група. Двете групи са балансирани и изравнени. Използвани са въпросници за измерване на тормоза в училище, агресия и депресия.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационната е в обем от 150 стр. Дисертационният труд е структуриран в теоретична част, дизайн на изследването и емпирична част с въведение, изводи, литература и приложения, в които са включени използваните инструменти и описание на приложената експериментална програма. Резултатите са онагледени с 68 таблици и 4 фигури. Библиографията съдържа общо 171 литературни източника на български, гръцки, руски и английски език. Следва да се отбележи, че основната части от използваните източници са актуални изследвания от последните 10 години, което добре аргументира теоретичния обзор.

Основен принос на дисертационния труд е аналитичният обзор на причините и факторите за насилие и тормоз, различните форми и страни в процеса, доброто и аналитично представяне на профилите на извършителите и обектите на тормоз, систематизирането на различните групи фактори и противодействие в подхода на превенция и включване на всички страни в триъгълника – учители и непедagogически персонал, родители и ученици и извеждането на културата на училището.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Елени Димитриос Вамвака има три самостоятелни публикации, излезли от печат. Всички те са по темата на дисертационния труд.

7. Автореферат

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертационния труд.

8. Критични забележки и препоръки

Основната препоръка е по отношение на по-ясното описание на приложената програма и използваните въпросници. В тази връзка са и въпросите към докторанта: Как са адаптирани въпросниците за използване и как е планирана и реализирана самата програма.

В технически план има несъответствие в посочения използван въпросник за виктимизация, в Приложение 1 е представен въпросникът за 3-4 клас, а в описанието на резултатите става ясно, че е използван въпросникът за по-големи ученици, и двата на проф. Калчев, адаптирани за целите на програмата Стъпки заедно. На базата на представеното не е аргументирано използването корелационен анализ, а представеният регресионен модел, за който е използван един айтем в ролята на променлива за тормоз е препоръчително да отпадне.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационният труд показва, че докторантът може да планира и проведе самостоятелно изследване. Въз основа на това предлагам на уважаемото научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Елени Димитриос Вамвака в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2. Психология.

03.01.2023 г.

Изготвил становището:

проф. д-р Маргарита Бакрачева